

Άποψη για την εκκοσμίκευση

[Αφιέρωματα](#) / [Παράδοση](#)

[Ηλίας Α. Βουλγαράκης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών \(† 1999\)](#)

Η σχετική φιλολογία για την «εκκοσμίκευση» έχει πάρει τις τελευταίες δεκαετίες μεγάλη διάσταση. Η επικαιρότητα του θέματος προκαλεί την επιστημονική σκέψη να το ερευνήσει. Παράλληλα διεγείρει το ενδιαφέρον και άλλων ανθρώπων με χριστιανική τοποθέτηση, που, κινούμενοι από αγαθή πρόθεση, επιχειρούν να διατυπώσουν γνώμη πάνω στο ίδιο θέμα.

Όποιος παρακολουθεί τα δημοσιεύματα για την εκκοσμίκευση που προέρχονται από την πέννα των παραπάνω καλοπροαίρετων και ζηλωτών συγγραφέων, διαπιστώνει ότι μερικά συμπεράσματά τους στηρίζονται σε απόψεις για την εκκοσμίκευση που δεν έχουν άμεση αναφορά στο αληθινό περιεχόμενό της. Εξαιτίας αυτού υπάρχει πιθανότητα να δημιουργούνται για τους αναγνώστες προβλήματα σχετικά με την έννοια και την κατανόηση της εκκοσμίκευσης, και στη συνέχεια σχετικά με τη λήψη σωστών αποφάσεων για την αντιμετώπισή της. Ακόμη πιθανό να απαγορεύονται πράξεις που θεωρούνται εκκοσμικευμένες, ενώ στην ουσία τους δεν έχουν σχέση με αυτή.

Μια εξήγηση για την όχι πάντα σωστή κατανόηση της εκκοσμίκευσης από μέρους

αυτών των συγγραφέων μπορεί να αναζητηθεί στο γεγονός ότι σχετίζονται πιθανόν περισσότερο με την πράξη παρά με τη θεωρία. Τούτο σημαίνει ότι το θέμα εκκοσμίκευση επιχειρείται να κατανοηθεί μορφολογικά, δηλαδή ως πλέγμα ενεργειών θετικών ή αρνητικών και όχι εσωτερικά, δηλαδή ως πνευματική τοποθέτηση του ανθρώπου απέναντι στο μέγεθος κόσμος.

Με αφορμή κάποιες τέτοιες τοποθετήσεις για το νόημα της εκκοσμίκευσης θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια να διατυπώσουμε μερικές προσωπικές απόψεις.

Η εγκοσμίκευση

Για να γίνουν πιο κατανοητές οι σκέψεις πού θα διατυπωθούν στη συνέχεια πρέπει να ξεκινήσουμε από την επισήμανση της διαφοράς του όρου «εγκοσμίκευση» από τον όρο «εκκοσμίκευση». Η διαφορά είναι ριζική, γιατί με τον όρο «εγκοσμίκευση» δηλώνεται η είσοδος ή παρέμβαση του Υιού του Θεού και σαν συνέχεια και συνέπεια η παρέμβαση της Εκκλησίας ή του χριστιανού στα πράγματα του κόσμου.

Η ενανθρώπιση του Λόγου είναι ένα γεγονός πραγματικό. Ο Θεός έγινε αληθινά άνθρωπος και δεν εμφανίστηκε «σαν άνθρωπος», δηλαδή ως απομίμηση ανθρώπου. Το αληθές της ενανθρώπισης του Υιού δεν περιοριζόταν μόνο στην πρόσληψη ενός «αόριστου» ανθρώπου, αλλά ενός συγκεκριμένου, που γεννήθηκε από γυναίκα, σε ορισμένο τόπο και χρόνο, που είχε εθνικότητα, γλώσσα, ανάλογη συμπεριφορά και που διακρινόταν από τα λεγόμενα απαθή πάθη, δηλαδή την πείνα, την κούραση, το φόβο, το θάνατο κ.λ.π.

Όταν στο δεδομένο χρόνο ο Ιησούς κήρυξε δημόσια ότι στο πρόσωπό του εκπληρώθηκαν οι μεσσιανικές προφητείες του Ισραήλ δεν έγινε πιστευτός, με αποτέλεσμα τη δίωξη του και τη σταύρωσή του. Και όταν μετά την Πεντηκοστή οι μαθητές του ευαγγελίστηκαν τη θεότητά του, οι θεολογούντες της εποχής εκείνης Ιουδαίοι, αλλά και Έλληνες, τον αρνήθηκαν, γιατί δεν μπόρεσαν να δεχθούν λογικά την εγκοσμίκευση του Θεού, πολύ δε περισσότερο όταν η εγκοσμίκευση αυτή έφτασε μέχρι και αυτή τη σταύρωση: «...Ιουδαίοις μεν σκάνδαλον, Έλλησι δε μωρία» (1 Κορ. 1,23), γράφει ο απ. Παύλος. Το γεγονός της εγκοσμίκευσης του Θεού δεν σκανδάλισε, καθώς φαίνεται, μόνο τους μη χριστιανούς, αλλά και ορισμένο αριθμό μελών της Εκκλησίας. Πράγματι από την αποστολική ακόμη εποχή οι χριστιανοί αυτοί, που συμμερίζονταν την άποψη των μη χριστιανών για την εγκοσμίκευση του Θεού, επιχείρησαν να «περισώσουν», όπως νόμιζαν, τη θεότητα του Χριστού από την εγκοσμίκευσή του και έτσι έφτασαν να κηρύττουν την αιρετική διδασκαλία του δοκητισμού, ότι ο Χριστός δεν είχε πραγματικό σώμα, αλλά φαινομενικό.

Γενικά όμως η Εκκλησία ακολούθησε το υπόδειγμα του ιδρυτού της και συμπορεύτηκε με τον κόσμο αποβλέπouσα στην πρόσληψή του και τη σωτηρία του. Η συμπόρευση αυτή με την έννοια άλλοτε της ανοχής και άλλοτε της κατάφασης των εγκόσμιων πραγματικοτήτων μαρτυρείται ήδη από τους πρώτους αποστολικούς χρόνους. Θυμίζουμε πρόχειρα ότι η πρώτη Εκκλησία δεν δίστασε να κηρύξει τον αληθινό Θεό και στους ειδωλολάτρες Έλληνες, και δεν δίστασε να καταργήσει την περιτομή. Ακόμη δεν δίστασε να αναγνωρίσει την κρατική εξουσία, καθώς επίσης το σύστημα της δουλείας και της γαμικής συμβίωσης χριστιανού με ειδωλολάτρη κ.λπ. Η μεταγενέστερη Εκκλησία συνέχισε την εγκοσμίκευσή της με το να αποδεχθεί την ελληνική παιδεία, τη διακυβέρνηση του κράτους από μη χριστιανούς, τη χρησιμοποίηση φιλοσοφικών όρων για τη διατύπωση των δογμάτων, την αποδοχή αλλόθρησκων λατρευτικών αντικειμένων στη χριστιανική λατρεία, όπως το κερι, το λιβάνι και πλήθος άλλα παρόμοια.

Ανάλογο πνεύμα επέδειξαν και τα μέλη της Εκκλησίας ως άτομα απέναντι στην εγκοσμίκευση. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το προβάδισμα είχαν οι μοναχοί. Ο Μακάριος ο Αιγύπτιος σημειώνει; «... άλλοτε δε κλαυθμός και οδυρμός αυτούς έχει της των ανθρώπων ένεκα σωτηρίας... όλου του Αδάμ το πένθος αναλαμβάνουσι». Τέτοιες αναφορές υπάρχουν πολλές στην ασκητική παράδοση. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι το εργόχειρο των μοναχών, που αποτελούσε βέβαια το κύριο εισόδημα για την επιβίωσή τους, συγχρόνως απέβλεπε και στην ανακούφιση υλικών αναγκών φτωχών ανθρώπων. Αλλά και γενικότερα σε κάθε σωματικό και πνευματικό πόνο οι μοναχοί αναλάμβαναν κάποτε πρωτοβουλίες εγκοσμίκευσης,

που, αν σήμερα τις τολμούσαν, πολλοί χριστιανοί θα τις στηλίτευαν, κινούμενοι είτε από μια λανθάνουσα διαιώνιση ενός υποκρυπτόμενου «δοκητισμού», είτε επειδή τις θεωρούν ως πράξεις εκκοσμίκευσης. Θυμίζουμε καταρχήν τους διά Χριστόν Σαλούς, που με «ανορθόδοξους» τρόπους βοήθησαν πολλούς. Στη συνέχεια παραθέτουμε περιληπτικά μερικά ενδεικτικά παραδείγματα από τη συμπεριφορά μοναχών, όπως αναφέρονται σε διάφορα αγιολογικά κ.λπ. κείμενα. «Ανώνυμος «ελεήμων μοναχός» βοήθησε να ξεγεννήσει «εν τη στοά εν χειμώνι» εγκαταλειμμένη γυναίκα. Λουκάς ο Νέος εν Ελλάδι φιλοξένησε στη σκήτη του δύο γυναίκες που θα ξεπάγιαζαν από το κρύο του χειμώνα. Ο ερημίτης Αβραάμιος παριστάνοντας το στρατιωτικό έσωσε την ανιψιά του από κακόφημο χάνι. Ο μοναχός Βιτάλιος ανέλαβε από το Δήμο Αλεξανδρείας ως εργασία «πάσας απογράφεσθαι τας πόρννας» με αποτέλεσμα τη σωτηρία πολλών εξ αυτών. Ο Νικόλαος Καβάσιλας ανέχεται από άποψη κοσμική την ύπαρξη οίκων ανοχής, «ίν' οι γάμοι μη πολεμονται» κ.λπ.».

Από τα παραπάνω βγαίνει το συμπέρασμα ότι ο χριστιανός δεν έχει όριο αναστροφής με τον κόσμο, πάντα, βέβαια, κάτω από την προϋπόθεση του «άνευ αμαρτίας».

Η εκκοσμίκευση

Η ενανθρώπιση του Λόγου και στη συνέχεια η σταύρωσή του υπήρξαν για τους αμύητους, όπως είδαμε προηγουμένως, σκάνδαλο, μωρία και δόκηση. Είναι τρεις απόψεις που διατυπώθηκαν αντίστοιχα από τους Εβραίους, τους Έλληνες και από μια μερίδα χριστιανών. Παρά το γεγονός ότι οι απόψεις αυτές έχουν διαφορετικό μεταξύ τους νοηματικό περιεχόμενο, στην ουσία τους ταυτίζονται στο ποιητικό τους αίτιο, δηλαδή στην κοινή αντίληψη όλων των παραπάνω, ότι η εκκοσμίκευση του Θεού, όπως τη διδάσκει ο Χριστιανισμός, οδηγεί το Θεό σε τέτοιο σημείο εξευτελισμού που δεν είναι αποδεκτός ούτε και από οποιονδήποτε κοινό άνθρωπο.

Οι τρεις παραπάνω... «υπερασπιστές» του Θεού οδηγήθηκαν στο σχετικό συμπέρασμά τους στηριζόμενοι στο φαινόμενο και όχι στο σχέδιο της θείας πρόνοιας ή, διαφορετικά διατυπωμένο, στο γεγονός και όχι στην πρόθεση: «... Ότι και Χριστός έπαθεν υπέρ υμών, υμίν υπολιμπάνων υπογραμμόν ίνα επακόλουθησητε τοις ίχνεσιν αυτού (1 Πέτρ. 2,21).

Η προηγούμενη παράγραφος μας συνδέει κατά κάποιο τρόπο με την αρχή αυτής της συμβολής μας, όπου έγινε λόγος για ορισμένους ζηλωτές χριστιανούς συγγραφείς, που κατανοούν την εκκοσμίκευση «μορφολογικά» και όχι «εσωτερικά».

Απ' όλα τα προηγούμενα συνάγεται ότι το θέμα εκκοσμίκευ-ση δεν πρέπει να

συνδέεται με το ποσοστό συμμετοχής του χριστιανού στα πράγματα του κόσμου, αλλά με την πρόθεσή του.

Βέβαια η πρόταση αυτή δημιουργεί ένα καίριο ερώτημα σχετικά με την ποιότητα της πρόθεσης του ενεργούντος ή, άλλως, με το είδος του κριτηρίου που πρέπει να πρυτανεύει κατά την ανάληψη από μέρους των χριστιανών πρωτοβουλιών που αφορούν την εκκοσμίκευση του Χριστιανισμού.

Το κριτήριο, που κατά τη γνώμη μας, είναι καίριο και καθοριστικό για τον έλεγχο μιας οποιασδήποτε πρωτοβουλίας για την παρέμβαση του χριστιανού στα πράγματα του κόσμου είναι η τοποθέτησή του απέναντι στη σχέση κόσμου και Εκκλησίας. Κι όταν εδώ γίνεται λόγος για τοποθέτηση δεν την εννοούμε από άποψη λογικής διεργασίας ή δογματικής διδασκαλίας, αλλά από άποψη θυμικού, με άλλα λόγια με ποιό ψυχολογικό φορτισμό αντικρίζεται από τους ενδιαφερόμενους η σχέση κόσμου και Εκκλησίας, Αν ο χριστιανός αντικρίζει τον κόσμο ως μέγεθος ανώτερο της Εκκλησίας, τότε η παρέμβασή του στον κόσμο είναι νόθη και αναποτελεσματική, ανεξάρτητα αν ο χριστιανός αυτός ανήκει στους «προοδευτικούς» ή στους «συντηρητικούς».

Ο «προοδευτικός» αποδεχόμενος υποσυνείδητα τον κόσμο ως μέγεθος ανώτερο από την Εκκλησία, παρεμβαίνει στον κόσμο με κίνητρο να επιτύχει την από μέρους του κόσμου κατάφαση της Εκκλησίας. Τούτο σημαίνει, με άλλα λόγια, ότι αποζητά να σώσει την Εκκλησία διά μέσου του κόσμου και όχι να σώσει, σύμφωνα με την πίστη μας, τον κόσμο διά μέσου της Εκκλησίας. Ο «συντηρητικός» αποδεχόμενος κι αυτός ενδόμυχα και προφανώς ανομολόγητα την ισχύ του κόσμου ως ανώτερη από της Εκκλησίας, παρεμβαίνει στον κόσμο με κίνητρο την περιφρούρηση της Εκκλησίας, δηλαδή επιδιώκει να σώσει την Εκκλησία διά μέσου της δικής του παρέμβασης, λησμονώντας ότι ο Χριστός όχι μόνο δεν έχει ανάγκη από προστασία και υπεράσπιση, αλλά απεναντίας εντέλλεται ότι «ου χρείαν έχουσιν οι ισχύοντες ιατρού, αλλ' οι κακώς έχοντες» (Ματθ. 9,12 και λοιπά ανάλογα).

Μια τέτοια ανατροπή της διδασκαλίας της Εκκλησίας για τη σωτηρία έχει ως συνέπεια να οδηγεί τον χριστιανό, που την ενστερνίζεται ψυχολογικά, να παρεμβαίνει στον κόσμο με τρόπο ανεπιτυχή. Έτσι αντί να πραγματοποιεί αυτό που προσδοκά, καταφέρνει να πετύχει το αντίθετο αποτέλεσμα. Ειδικά για τους «προοδευτικούς» πρέπει να σημειωθεί ότι απόπειρες που αναλήφθηκαν με το ίδιο κίνητρο σε δυτικά κράτη όχι μόνο δεν «σαγή-νευσαν» τους «έκτος», αλλά συνέτειναν στο να δημιουργήσουν προβλήματα και στους «εντός»!

Ύστερα από όσα ειπώθηκαν μέχρι τώρα μπορεί κανείς να συλλάβει σαφέστερα το νόημα της εκκοσμίκευσης. Ούτε η εκκοσμίκευση έχει σχέση με το ποσοστό εισόδου

της Εκκλησίας στα πράγματα του κόσμου, δηλαδή με την εγκοσμίκευσή της, ούτε πάλι η μη εκκοσμίκευση έχει σχέση με το ποσοστό εξόδου της Εκκλησίας από τον κόσμο. Γιατί αν η αναχώρηση από τον κόσμο γίνεται από φόβο προς τον κόσμο, τότε η κίνηση αυτή της Εκκλησίας αποτελεί πράξη εκκοσμίκευσης. Αντίθετα αν η Εκκλησία αναχωρεί από τον κόσμο για να υπηρετήσει τον κόσμο, τότε η ενέργειά της αυτή, όσο κι αν φαίνεται λογικά ανακόλουθη, αποτελεί, σύμφωνα με τη λογική της πίστης, πράξη εγκοσμίκευσης.

Συμπεραίνοντας θα μπορούσε κανείς να πει ότι η εκκοσμίκευση είναι η αλλοτρίωση του πιστού από τον κόσμο. Με άλλα λόγια είναι η αντιστροφή της ρήσης του αποστόλου Ιωάννη για τη σχέση Θεού και αντιχρίστου. Ο απόστολος λέει: «...μείζων εστίν ο εν υμίν (δηλ. ο Θεός) ή ο εν τω κόσμω (δηλ. ο αντίχριστος)» (Πω. 4,4). Στην περίπτωση της εκκοσμίκευσης ισχύει το «... μείζων εστίν ο εν τω κόσμω ή ο εν υμίν!».

(Ηλία Α. Βουλγαράκη, «Χριστιανισμός και κόσμος», εκδ. Αρμός, σ. 68-73)

<http://bit.ly/1aHrRKP>